

οι φίλοι του μουσείου

Διπλό Τεύχος 46-47
ΟΚΤ.-ΔΕΚ. 1996 - ΙΑΝ.-ΜΑΡΤ. 1997

Τριμηνιαία έκδοση των Φίλων του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

*Στις 2 Νοεμβρίου 1996,
ο Άγγελος Γουλανδρής
έπαψε να υπάρχει βιολογικά ανάμεσά μας,
υπάρχει όμως στην καρδιά μας.*

Το τεύχος αυτό αφιερώνεται από τους φίλους στη μνήμη του.

Η πιο σημαντική δωρεά για τη μνήμη του Άγγελου Γουλανδρή υπήρξε η ειλικρινής συμμετοχή στην αναγνώριση και αξιολόγηση του έργου και των αγώνων του από απλούς και επώνυμους πολίτες με επιγραμματικά κείμενα.

Λόγια αποχαιρετισμού από επώνυμους και ανώνυμους

Αναφέρθηκαν στον άνθρωπο...

– Δεχθείτε τα θεράμια μου συλλυπητήρια για την απώλεια του συζύγου σας, ο οποίος προσέφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες στην προστασία του περιβάλλοντος και στη μεγάλη υπόθεση του ελληνικού πολιτισμού.

Ευάγγελος Βενιζέλος, Υπουργός Πολιτισμού

– στον εξαιρετικό άνθρωπο, του οποίου η σεμνή και ευαίσθητη προσωπικότητα αθόρυβα και διακριτικά υπήρξε πραγματικά στήριγμα της κοινωνίας μας.

Δήμαρχος Αιγάλεω

– στον άνθρωπο και οραματιστή

Βέης Γ. Καθηγητής

– στον πρωτοπόρο και σεμνό αγωνιστή του περιβάλλοντος.

Πανεπιστήμιο Πατρών

– στον εκλεκτό Έλληνα και ευεργέτη

Γρηγοριάδης Ιωάν.

– στον εμπνευστή της αξιότερης ελληνικής περιβαλλοντικής προσπάθειας

Δοντάς Αναστ. Καθηγητής

– σε μια σπάνια για την εποχή μας μορφή ευπατρίδου, ευεργέτου και ωραίου ανθρώπου

Ζαΐμης Ανδρέας

– στον μεγάλο δημιουργό - και πρωτοπόρο, τόσο απαραίτητο στην σημερινή κρίσιμη εποχή

Κοτζιάς Παναγ.

– υπόδειγμα ήθους, σεμνότητας και εργατικότητας, η προσφορά του στην υπόθεση της προστασίας του περιβάλλοντος στη χώρα μας υπήρξε καθοριστική και θα αποτελέσει πάντοτε παράδειγμα προς μίμηση.

Ίδρυμα Τρίτη

Ο Α.Γ. με τους συνεργάτες του Μουσείου καθηγητές Karl Heinz Reehinger (Μουσείο Βιέννης) και William Stearn (Natural History Museum, Λονδίνο)

Με τον καθηγητή Δασολογίας Σπύρο Ντάφη κατά την αναγόρευση του Α.Γ. ως επιτίμου διδάκτορα Θεσσαλονίκης.

- η απουσία του θα δημιουργήσει δυσαναπλήρωτο κενό στην κοινή προσπάθεια διαφύλαξης και προβολής της ελληνικής φύσης, στην οποία αφιέρωσε όλες του τις δυνάμεις από τη θέση του Ιδρυτή και Προέδρου του Μουσείου.

Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία

Αποσπάσματα από 2.000 και πλέον γράμματα

Στο έργο και την προσφορά του

..... Votre éroux incarnait tant de qualités, tant de noble aspirations et tant d'énergies positives que l'on ne sait à quelle aune mesurer sa perte.

En de tels moments, où les mots sont impuissants à traduire le chagrin comme à apporter le réconfort, je tiens néanmoms à ce que vous sachiez combien je partage votre peine.

Javier Pérez de Cuéllar

Η μεγάλη και πολύπλευρη κοινωνική προσφορά του διαπρεπή Προέδρου και ιδρυτή του διεθνώς γνωστού Μουσείου Φυσικής Ιστορίας κάνει ιδιαίτερα αισθητή την απουσία του τόσο στον ελληνικό όσο και στον παγκόσμιο πολιτισμό.

Η διεθνής κοινή γνώμη τιμώντας τον Άγγελο Γουλανδρή του έχει ήδη προσφέρει μια αξιόλογη θέση στην Ιστορία του Πολιτισμού και αναγνωρίζει στο πρόσωπό σας τον διατηρητή της κληρονομιάς που αφήνει στον ελληνικό λαό, και καταξιωμένο συνεχιστή του έργου του.

Mireille Musco

Μορφωτική και Επιστημονική Σύμβουλος
της Γαλλικής Πρεσβείας στην Ελλάδα
Διευθύντρια του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών

C'est avec une grande peine que j'ai appris le décès de votre mari. J'ai eu l'occasion de le rencontrer à plusieurs reprises, chez vous et lors de son exposition à Athènes et j'ai trouvé chaque fois que c'était un grand privilège de m'entretenir avec une personne de qualité exceptionnelle. Je sais ainsi qu'il occupait une place énorme dans votre vie.

Luc Hoffmann

Συνιδρυτής και Αντιπρόεδρος της WWF

I am writing to express my deepest sympathy and condolences on your bereavement. I have admired greatly the plans for the Centre for Environmental Research and Education which your late husband had inspired. I hope very much that the Centre will become a fitting monument to him, along with The Natural History Museum which bears his name.

Dr. Neil R. Chalmers

Director
THE NATURAL HISTORY MUSEUM
LONDON

I should like to pass on to you the Society's profound sadness at the death of your husband. Together you had developed something of lasting value to mankind.

Dr. John Marsden

Executive Secretary
THE LINNEAN SOCIETY OF LONDON

It is difficult for us to think of the Goulandris Natural History Museum without his genial presence.

Professor W.T. Stearn

Με τον George Wald (βραβείο Νόμπελ Φυσικής).

Με τον Ailton Krenak, πρόεδρο των ινδιανικών εθνοτήτων.

Με τον Δήμαρχο της Βαρσοβίας Stanislaw Wyzawski.

Με τον πρώην καγκελάριο της Γερμανίας Helmut Schmidt.

Οι Συνεργάτες και Φίλοι

Τούτην την ώρα, αρχαιότεροι και νεότεροι συνεργάτες του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας, δεν μπορούμε να αναλογιστούμε την έκταση της απουσίας του κυρίου Άγγελου, γιατί έτσι τον προσφωνούσαμε. Του κυρίου Άγγελου λοιπόν, που ήταν εκτός από Ιδρυτής, Πρόεδρος και Διευθυντής, η Ψυχή του έργου που κατόρθωσε να δημιουργήσει.

Η προσωπικότητά του καθρεφτιζόταν στην καθημερινή του πράξη, που μόνον ο ίδιος γνώριζε την απλούστερη εκδοχή της να την κάνει σημαντική και αντίστροφα: Τα μεγάλα και δύσκολα να τα κάνει κατορθωτά. Γιατί, είχε μια αμεσότητα ο κύριος Άγγελος. Μια αμεσότητα και μια πίστη βαθιά και μεταδοτική σ' ό,τι έκανε, γνωρίζοντας τον τρόπο να εμπνέει, να ενθουσιάζει, να διορθώνει τις ατέλειες, να συντονίζει, να προχωρεί.

Δεν μπορούμε να σας αποχαιρετήσουμε, κύριε Άγγελε. Γιατί δεν αποχαιρετά κανείς τον σκοπό της ζωής του.

Τον ενδιέφερε η ουσία και η πραγματική συμμετοχή του καθενός μας σε ένα έργο και σε ένα σκοπό που τον είχε κάνει βίωμα. Και ως βίωμα, ως κοσμοαντίληψη, ως συμπεριφορά, μας το μεταβίβαζε. Μας μούσε χωρίς να μας μεταφέρει τις ανάγκες του. Αντίθετα, οι ανάγκες του εκφράζονταν ως κάλυψη των δικών μας αναγκών.

Και πραγματικά, ο κύριος Άγγελος ακτινοβολούσε καλλιέργεια, πνοή δημιουργική, ευγένεια, ζεστασιά. Ήταν ο πανταχού παρών για μας και το Μουσείο. Μπορούσε να γίνει η ρίζα, η άρδευση, το κάθε άνθος, ο κάθε βλαστός, ο καθένας από εμάς, φροντίζοντας να μας περάσει την αίσθηση της οικογένειας. Γιατί ήταν οικογενειακή του και οικογενειακή μας υπόθεση το Μουσείο. Κι έτσι μ' αυτήν την ιδιομορφία παραμένει.

Μεγαλώσαμε όλοι μαζί ένα παιδί: την έννοια και την πράξη του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας, από τον πρώτο πυρήνα μέχρι το σημερινό του ανάπτυγμα. Μας περνούσε τις γνώσεις του, μας εκπαίδευε, μας ενθάρρυνε, μας απελευθέρωνε, επιβράβευε τις πρωτοβουλίες μας, ήξερε να μας κατανοεί, γνώριζε πώς να μας ενθουσιάζει, αισθανόταν και ανέπτυσε τις δυνατότητες που έχουμε, στεκόταν πλάι μας με Ανθρωπιά, μοιραζόταν μαζί μας τις αγωνίες μας, τη ζωή μας, τις χαρές και το έργο μας που ήταν ταυτοχρόνως η ζωή, η καθημερινή ελπίδα και το έργο του. Αυτά όλα δεν μπορούν να σβήσουν. Γιατί είναι ανεξίτηλα. Είναι και παραμένει υποδειγματικά ανεξίτηλη η αφοσίωσή του. Είναι ανεξίτηλα στη μνήμη, τα χρόνια μας τα κοινά, τα λόγια του, η συμπεριφορά του, τα όνειρά μας, οι απαιτήσεις από τον εαυτό μας, οι προσδοκίες μας...

Ο κύριος Άγγελος υπήρξε η αθόρυβη καρδιά του Μουσείου, που ακούμε και θα ακούμε πάντοτε τον κύπο της.

Σας βεβαιώνουμε και το γνωρίζετε, πως είμαστε εδώ και θα παραμένουμε πάντοτε πιστοί στη νοοτροπία με την οποία γαλουχηθήκαμε. Να υπηρετούμε και να μεγαλώνουμε από κοινού εκείνο το παιδί, το δικό σας και το δικό μας: το Μουσείο, τις αρχές, τη δεοντολογία και τις ανάγκες του, στο ταξίδι του μέλλοντος που με τη σοφή σας διορατικότητα χαράξατε, αφήνοντας τη σκέψη και τις επιθυμίες σας ζωντανές ανάμεσά μας. Θα ανταποκριθούμε με ευγνωμοσύνη σ' αυτή σας τη μεγάλη ανθρώπινη επένδυση, χωρίς ποτέ να αφήσουμε να χαθεί ό,τι από κοινού καθημερινά κατακτούμε.

Πέτρος Ζαμπέλης

Καλλιτεχνικός Διευθυντής Μουσείου Γουλανδρή

Το Μουσείο φέτος είναι σιωπηλό.

Πόρτες κλειστές, φώτα χαμηλά που μόλις διακρίνεις να περάσεις ανάμεσα στα κοχύλια για να φθάσεις τη σκάλα, απ' την άλλη μεριά, πέρα απ' τα πουλιά και τα ζώα... σιγή, σκοτάδι, απουσία. Λείπουν οι παιδικές φωνές, τα γέλια, η εκτόνωση μετά την ξενάγηση στις αίθουσες. Αυτά όμως είναι προσωρινά. Δεν έχουν σχέση με τη μεγάλη σιωπή, την παγωνιά, το σκοτάδι που μας άφησε φεύγοντας ο Άγγελος.

Η παρουσία του Άγγελου στο Μουσείο ήταν ολοκληρωτική. Καμιά λεπτομέρεια δεν ήταν τόσο ασήμαντη που να μην τον απασχολήσει, καμιά πτυχή της καθημερινότητας του Μουσείου δεν του ξέφευγε, όλα τα κατεύθυνε, τα έλεγχε, τα φρόντιζε να γίνουν όπως τα ήθελε – τέλεια.

Ποιος δεν θυμάται το καλοκαίρι που πέρασε όρθιος, καθημερινά, μέσα στο γιαπί της προέκτασης του παλιού κτιρίου, επιβλέποντας την τοποθέτηση του μαρμάρου στο δάπεδο, ώστε να μην παρεκκλίνει ούτε κατά χιλιοστό η γεωμετρική ακρίβεια του σχεδίου.

Αν ο Άγγελος είχε σπουδάσει αρχιτεκτονική θα ήταν ένας απ' τους μεγάλους αρχιτέκτονες του αιώνα μας. Ίσως όμως δεν μπορούσε να περιορίσει το πνεύμα του σε μία μόνο επιστήμη. Είχε την τύχη να γεννηθεί σε ευκατάστατη οικογένεια. Ανδριώτης την καταγωγή, γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου έζησε τα πρώτα του χρόνια. Μου διηγήθηκε κάποτε ότι η πρώτη του παιδική ανάμνηση ήταν από την είσοδο του Κεμάλ Ατατούρκ στην Πόλη, την οποία παρακολούθησε με τον πατέρα του από το μπαλκόνι του σπιτιού τους και το γεγονός αυτό τον σημάδεψε για τη ζωή. Είχε το βαθύ αίσθημα πατριωτισμού που χαρακτηρίζει τους Έλληνες της διασποράς και στο τέλος της ζωής του κατείχετο από δυσβάσταχτο άγχος για το μέλλον της πατρίδας.

Από πολύ νέος ήθελε να δημιουργήσει κάτι για την Ελλάδα. Αφού τελείωσε τις σπουδές του στο Παρίσι, ήρθε στην Ελλάδα και μαζί με τον παιδικό του φίλο, τον Jean Delamotte, γνώρισαν (πολιόρκησαν) και παντρεύτηκαν τις δύο αδελφές, τη Νίκη και την Μαριάννα Κεφαλά.

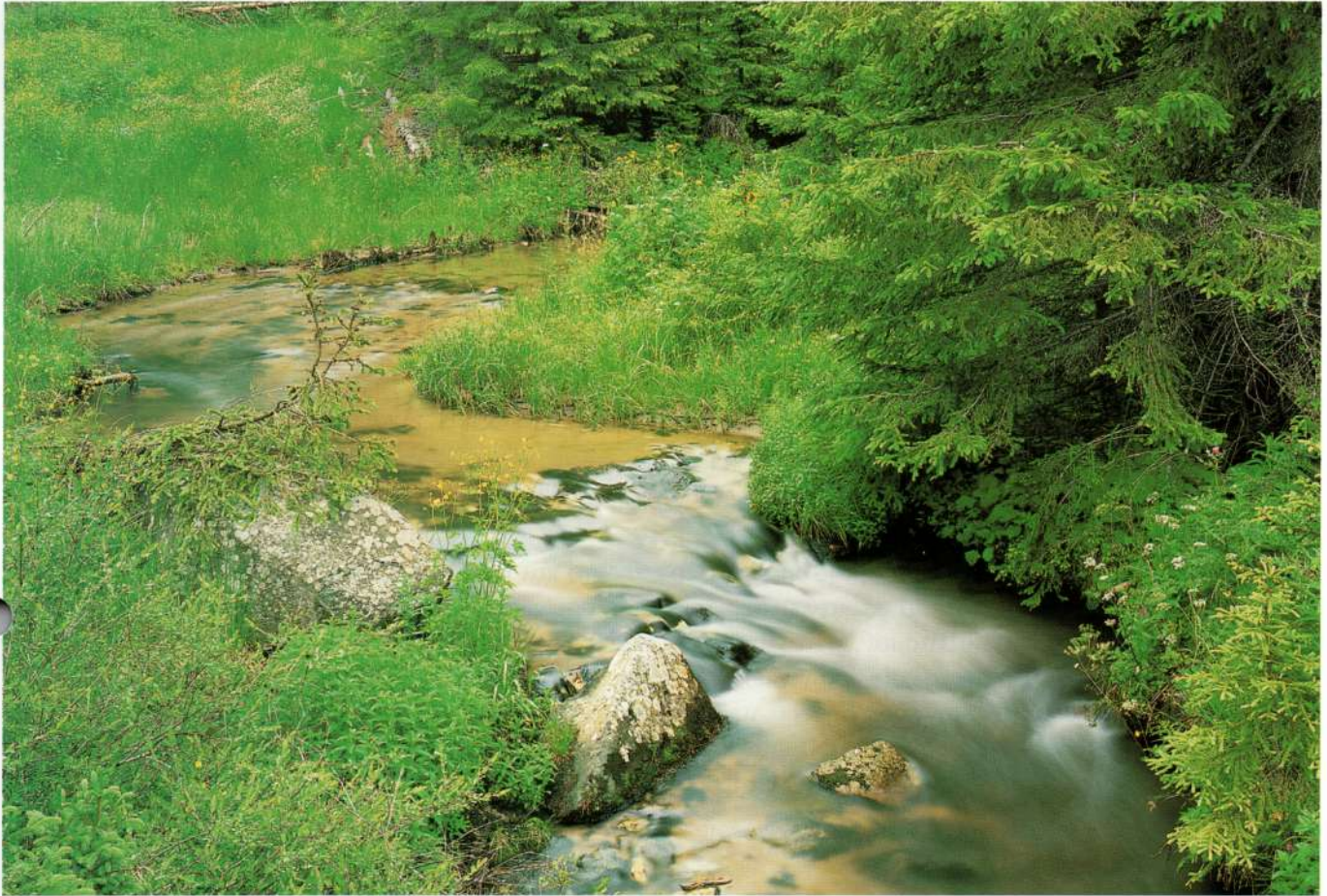
Η Νίκη υπήρξε η ιδεώδης σύντροφος της ζωής του. Ο ένας συμπλήρωνε τον άλλο κατά τρόπο που σπάνια συναντάται στη ζωή. Ήταν ακόμη πολύ μικρή, μόλις βγαλμένη απ' το σχολείο, τη βοήθησε να σπουδάσει, μέχρι διδακτορικό στη Γερμανία, και συγχρόνως οι δυο τους άνοιγαν συνεχώς τους ορίζοντές τους, ταξιδεύοντας, γνωρίζοντας κόσμο και οργάνοντας κυριολεκτικά την Ελλάδα. Ήταν η εποχή που εκυοφορείτο στη σκέψη του Άγγελου η ιδέα της δημιουργίας του Μουσείου που θα στέγαζε ολόκληρη την ελληνική φύση. Μια καθοριστική συνάντηση της εποχής αυτής ήταν με τον Κωνστ. Γουλιμή, ο οποίος εισήγαγε τη Νίκη Γουλανδρή στη βοτανική ζωγραφική και τους edώρησε τη βοτανική συλλογή του που απετέλεσε τη βάση του Herbarium του Μουσείου.

Από την ώρα που πάρθηκε η απόφαση χρειάστηκαν οκτώ χρόνια για την πραγματοποίηση του οράματος. Οκτώ χρόνια μελέτης, σχεδιασμού, αλλά και εκπαίδευσεως όλων των παραγόντων. Η Νίκη Γουλανδρή πήγε στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου για να μελετήσει βιολογία και ζωγραφική των φυτών, ο Άγγελος συγκέντρωσε την ομάδα των συνεργατών που έγιναν η μεγάλη του οικογένεια, τους έμαθε ν' αγαπούν την καλή ποιότητα και τη σωστή δουλειά. Ήταν ο εμπνευστής, ο δημιουργός, ο καθοδηγητής, με τη μαθηματική σκέψη, την αυστηρή προσήλωση στην τελειότητα της εκτέλεσης και συγχρόνως τη σεμνότητα

να κρατιέται στο περιθώριο και να μην προβάλλει ποτέ τον εαυτό του.

Το Μουσείο από την αρχική του περιορισμένη μορφή ήταν μια φωτεινή εστία πολιτισμού. Η ακτινοβολία του ήταν άμεση και για πρώτη φορά έφερε το ευρύ κοινό της Ελλάδας σ' επαφή με τις έννοιες «περιβάλλον», «οικολογία», «κινδυνεύοντα είδη» και τον σπάνιο φυσικό πλούτο του τόπου μας. Προσέλκυσε τους ερευνητές της ελληνικής φύσεως, ιδίως τους ξένους, αλλά και τους ντόπιους φυσιολάτρεις, έγινε κέντρο επαφής και συνεργασίας για πανεπιστημιακές σχολές, συλλόγους, ακόμη και κρατικές υπηρεσίες. Τα σχολεία έσπευσαν να οργανώσουν επισκέψεις των παιδιών όλων των τάξεων, και όλες τις εργάσιμες μέρες το Μουσείο γέμιζε παιδιά, από νήπια μέχρι και τελειόφοιτους λυκείου. Υπό το άγρυπνο αλλά διακριτικό βλέμμα του Άγγελου Γουλανδρή, παρακολουθούσαν με προσοχή τους ξεναγούς και μετά πλημμύριζαν το μαγαζάκι, το κυλικείο και την αυλή. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι οι χιλιάδες των παιδιών που πέρασαν από το Μουσείο στα 33 χρόνια της λειτουργίας του, έδειξαν πάντοτε σεβασμό για την ποιότητα του χώρου και ποτέ δεν επέφεραν την παραμικρή φθορά στις εγκαταστάσεις του. Με μεγάλη ικανοποίηση δε διαπίστωναν οι άνθρωποι του Μουσείου ότι τα ίδια τα παιδιά που είχαν έρθει με το σχολείο τους ξαναγύριζαν τα Σαββατοκύριακα με τις οικογένειές τους.

Ο Άγγελος Γουλανδρής δεν έπαυσε ποτέ να δημιουργεί. Αξιόλογος καλλιτέχνης ο ίδιος, άφησε έργο ζωγραφικής και γλυπτικής που δείχνει την ευρύτητα της φαντασίας του, που καθοδηγείται από μαθηματική σκέψη και αρμονία. Παρά την αξία του όμως, αυτό ήταν

το πάρεργο. Το μεγάλο έργο δεν σταμάτησε ποτέ ν' αναπτύσσεται. Το Μουσείο μεγάλωσε τμηματικά, απέκτησε νέες συλλογές, δημιουργήθηκαν οι εκθέσεις των πουλιών, των ζώων, των ορυκτών κ.λπ., τελειοποιήθηκαν τα εργαστήρια για να στεγάσουν νέους επιστήμονες, εκδόθηκαν βιβλία μοναδικά. Οι δραστηριότητες του Μουσείου επεκτάθηκαν σε όλο τον ελλαδικό χώρο, χάρη στην ακούραστη ενεργητικότητα της Νίκης Γουλανδρή, με αισθητή πάντα την παρουσία του Άγγελου που την στήριζε και της έδινε δύναμη.

Η Ελληνική Πολιτεία και η διεθνής κοινότητα αναγνώρισαν και ετίμησαν το ζεύγος Γουλανδρή και το έργο τους. Έτσι μπόρεσε να γίνει πραγματικότητα το μεγάλο όραμα του Άγγελου, που τώρα διαμορφώνεται στον ευρύτερο χώρο του Μουσείου. Το Κέντρο «Γαία» είναι η μεγάλη προσφορά στις νέες γενιές του

21ου αιώνα. Δεν θα υπάρχει άλλο στην Ευρώπη τόσο σύγχρονο, τόσο ολοκληρωμένο. Όποιος θα μπαίνει μέσα θα βγαίνει σοφότερος. Θα ανοίγει ορίζοντες.

Ο Άγγελος Γουλανδρής δεν πρόλαβε να το δει τελειωμένο. Δεν θέλησε να το δει ημιτελές... Άφησε όμως τη σφραγίδα του επάνω του, όσο ήταν δυνατόν έδωσε τις εντολές του για να γίνει όπως εκείνος το θέλησε, τέλειο στην κάθε του λεπτομέρεια.

Και όταν ανοίξουν οι πύλες και γεμίσει με νιάτα και αντηχήσουν οι παιδικές φωνές από θαυμασμό κι ενθουσιασμό, θ' ανάψουν πάλι τα φώτα στο γνώριμο παλιό Μουσείο και το Πνεύμα του Δημιουργού θα είναι διάχυτο σ' όλους τους χώρους, και μέσα στις καρδιές των εντολοδόχων, των συνεργατών, των φίλων...

Φρόσω Πηλαβάκη
Πρόεδρος των «Φίλων»

Ο ίδιος έγραψε:

«Μικρός αισθανόμουν τις άπειρες δυνατότητες της παιδικής ηλικίας, όταν ο άνθρωπος είναι ακόμα ενταγμένος στον φυσικό κόσμο... Προσπαθώ να διατηρώ τις παιδικές μου εμπειρίες σαν βαθύτερες ρίζες στην αναζήτησή μου, σώζοντας έτσι τις εγγενείς δυνατότητες, με τις οποίες γεννιέται ο άνθρωπος.»

«Περισσότερο από την προστασία και διαφύλαξη αυτή καθ' εαυτή, η επιστροφή στη φύση σηματοδοτεί την επανεξέταση του τρόπου της ζωής μας και την εναρμόνισή μας με τον μηχανισμό της. Μέσα από τους νόμους της φύσης θα ανακαλύψουμε πάλι τον ρυθμό και την ισορροπία και θα ανακτήσουμε την ικανότητα για μια συνεχή και δημιουργική ανάπτυξη.»

«Το έργο μας δεν περιορίζεται στο να σώσουμε μόνο το φυσικό περιβάλλον της χώρας μας. Καμιά χώρα δεν σώζεται, όταν το παγκόσμιο οικοσύστημα ανατραπεί. Αναζητούμε ένα νέο κώδικα αξιών, μια νέα ηθική για να προχωρήσουμε στην επόμενη χιλιετία. Και είναι τραγικό ότι μόνο κάτω από την απειλή της ζωής μας οδηγούμεθα στην ενότητα και στην παγκόσμια συνεργασία.»

«Η ελληνική φύση με τη συναρπαστική της ομορφιά, τον πλούτο και την ποικιλότητα των οικοσυστημάτων της –πολλά από τα οποία λειτουργούν ακόμα σε φυσική κατάσταση– απετέλεσε το σκηνικό της ελληνικής ιστορίας και του πολιτισμού. Ήταν ο κύριος παιδαγωγός του Έλληνα. Η αλληλεξάρτηση φύσης και πνευματικής δημιουργίας προσέδωσαν στον ελληνικό πολιτισμό μια βαθιά σχέση ενότητας που συνεχίζεται και τροφοδοτείται δια μέσου των αιώνων. Σήμερα τα αναλλοίωτα στοιχεία της ελληνικής φύσης, όσα διασώζονται, προσδιορίζουν το μέλλον της χώρας και η προστασία τους γίνεται πρωταρχικός σκοπός για όλους. Το περιβάλλον είναι ταυτόχρονα θέμα πολιτισμού, οικονομίας, πολιτικής.»

Ο άνθρωπος

Είχε μία μαθηματική σκέψη που τοποθετούσε τα πράγματα στη σωστή τους βάση.

Είχε μία δύναμη να εισχωρεί κατευθείαν στη σκέψη του άλλου. Αυτό του έδινε μία αμεσότητα στην επικοινωνία του με τους ανθρώπους και ικανότητα επιλογής συνεργατών.

Η βαθιά του γνώση της ανθρώπινης ύπαρξης με τα προτερήματα και τις αδυναμίες της τον καθιστούσε οξυδερκή ψυχολόγο.

Γρήγορα ανακάλυπτε τις μύχιες σκέψεις και τα κίνητρα του συνομιλητού του και με την πέρα για πέρα αληθινή ανθρωπιά του, μιλούσε τη γλώσσα του.

Γι' αυτό και όσοι είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν καλά διατηρούσαν μια αποκλειστική ο καθένας σχέση μαζί του. Αλλά και εκείνοι που τον γνώριζαν λίγο αποκόμιζαν την εικόνα ενός ισχυρού πνεύματος και ταυτόχρονα ενός σεμνού ανθρώπου που αποφεύγει τα φώτα της δημοσιότητας – ιδιότητα που χαρακτηρίζει τους αληθινούς δημιουργούς.

Έτσι εξηγείται πώς άνθρωποι από όλο τον κόσμο που τον είχαν συναντήσει έστω και μια φορά, όταν πληροφορήθηκαν την αναχώρησή του έγραψαν λόγια που προκαλούν έκπληξη για το βάθος της κατανόησης της προσωπικότητάς του.

Εκδότης/Ιδιοκτήτης:

«ΦΙΛΟΙ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ
ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»

Λεβίδου 13, 145 62 Κηφισιά
τηλ.: 8083.289, 8015.870

Υπεύθυνη σύμφωνα με το νόμο:
Φρόσω Πηλαβάκη: Πρόεδρος

Στοιχειοθετήθηκε στο Studio Line AEBE

Τυπώθηκε στο λιθογραφείο «Ι. ΜΑΚΡΗΣ Α.Ε.»

Κηφισίας 40 - Μαρούσι

Τιμή τεύχους για τα μη μέλη των «Φίλων» ΔΡΧ.: 200

ΜΟΥΣΕΙΟ
ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ
ΦΥΣΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

η παρέα του μουσείου

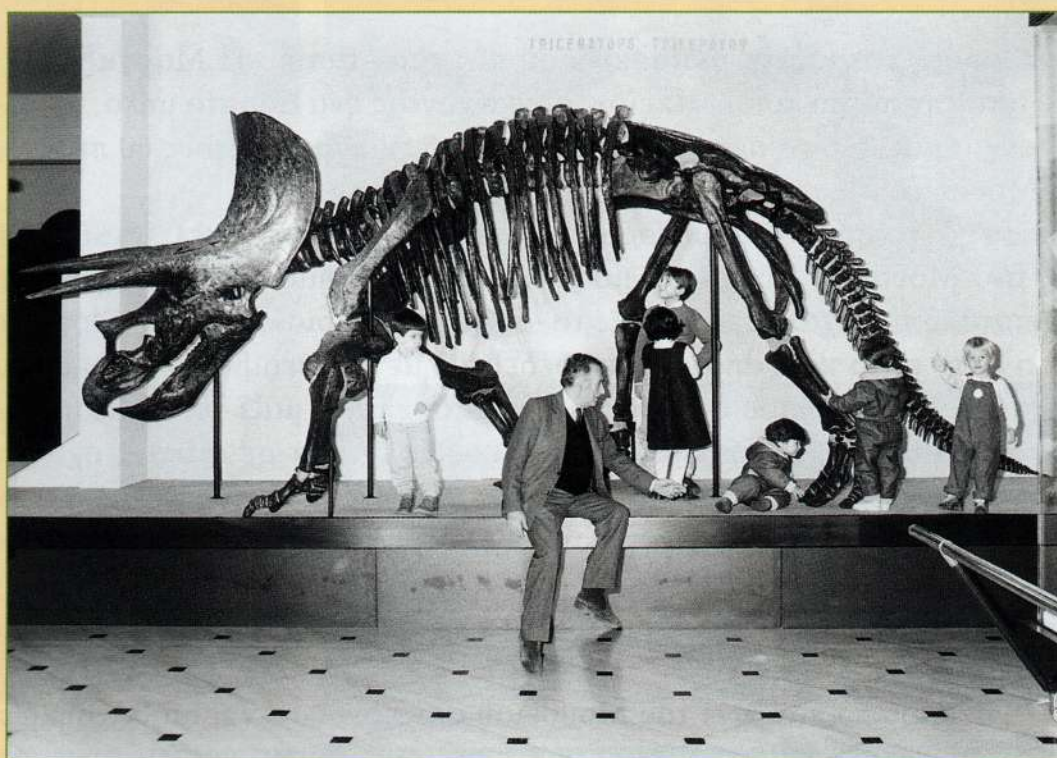

Διπλό Τεύχος 46-47
ΟΚΤ.-ΔΕΚ. 1996 - ΙΑΝ.-ΜΑΡΤ. 1997

Τριμηνιαία έκδοση του Παιδικού Τμήματος των Φίλων του Μουσείου Γουλανδρή

Άγγελος Γουλανδρής

*«...Προσπαθώ να διατηρώ τις παιδικές μου
εμπειρίες σαν βαθύτερες ρίζες στην αναζήτησή μου...»*

Διορατικός και επαναστατικός συνέλαβε την ιδέα προστασίας και αποκατάστασης της φυσικής ισορροπίας και της αρμονίας του κόσμου, σε μια περίοδο συγκρούσεων, αδιεξόδων.

Παρών επί 33 χρόνια ανελλιπώς στη δημιουργία και λειτουργία του Μουσείου παρακολουθούσε την απήχησή του στα νεαρά άτομα, που όπως πίστευε τα «εμβολίαζε» ώστε να αντισταθούν στις προκλήσεις της καθημερινότητας.

ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το μόνο σίγουρο για όλους τους θνητούς είναι ο θάνατος. Έτσι αποκτάει μεγαλύτερη αξία το έργο που αφήνει ο καθένας μας, αφού θα υπάρχει σαν ύλη ή σαν ιδέα ακόμη και μετά το θάνατό μας χωρίς να είμαστε εκεί για να το υπερασπιστούμε ή να το δικαιολογήσουμε. Είναι λοιπόν τυχεροί και αξιοζήλευτοι όσοι κατάφεραν με την καθημερινή δουλειά και το έργο τους να εξυπηρετήσουν την ιδεολογία τους και ιδιαίτερα όταν η ιδεολογία αυτή σχετίζεται με το κοινό καλό. Ασφαλώς σ' αυτούς ανήκει και ο κ. Άγγελος.

Για να παρηγορηθώ όταν χάνονται αγαπημένα πρόσωπα, πολλές φορές θεωρώ το θάνατό τους, σαν μια ευγενική εθελοντική παραχώρηση ζωτικού χώρου σε μια νέα ζωή.

Τι μου πρωτοέρχεται στο νου όταν σκέφτομαι τον κ. Άγγελο;

- Η υγρασία στις άκρες των χειλιών του.

- Το τσιγάρο που προσπαθούσε να κόψει.

- Τα πειράγματά του για τον καθένα μας την ώρα του διαλείμματος: Εσύ χόντρυνες, Εσύ ξανάνιωσες κ.ο.κ.

Θυμάμαι που προσπαθούσε να αποφύγει τους «σπουδαίους» επισκέπτες του Μουσείου. Δεν του ταιριάζανε οι τυπικές κουβέντες. Όταν δεν πετύχαινε να κρυφτεί, πέταγε ένα αστείο και εξαφανιζότανε.

Ήταν καλός μίμος. Σε γιορτές η διασκέδασή μας ήταν αυτή: «Η Μαργαριτούλη», έλεγε και έβγαινε από την πόρτα του κυλικείου, δαγκώνοντας ένα αόρατο μήλο.

Ήξερε τα χούγια μας, τις σχέσεις και τις συνεργασίες ανάμεσα στους 60 περίπου εργαζόμενους στο Μουσείο.

Ο κ. Άγγελος είχε το όραμα, τη μέθοδο υλοποίησης, και ήταν η τελευταία λέξη για όσα συνέβαιναν στο Μουσείο. Ήξερε με μικρό κόστος να δημιουργεί μεγάλα πράγματα. Η επιπόλαια σπατάλη του «χάλασε - πέταξέ το - πάρε καινούριο», εδώ στο Μουσείο δεν είχε εφαρμογή, κι αυτό είναι κάτι απόλυτα συνδεδεμένο με την περιβαλλοντική ιδέα.

Από τη φύση της δουλειάς μου ερχόμουνα συχνά σ' επαφή μαζί του. Άλλοτε για να εξασφαλίσουμε την αίθουσα, άλλοτε για να χαρίσουμε έντυπα σε κάποιο σχολείο, άλλοτε επειδή είχα προβλήματα συνεργασίας. Πήγαινα σ' εκείνον επειδή ήξερα ότι θα βρει τη λύση ή θα με βοηθήσει να τη βρω μόνη μου. «Εσύ τι λες;» μου έλεγε. Αυτή είναι η αληθινή βοήθεια.

Το εργασιακό κλίμα στο Μουσείο έχει τη δική του ταυτότητα. Ο αέρας και σήμερα μυρίζει κ. Άγγελο.

Όταν το 1979 πέρασα το κατώφλι του Μουσείου σαν εργαζόμενη, αισθάνθηκα περήφανη που υπάρχει ένας χώρος ανθρώπινος, ικανός να απορροφήσει, να μεγεθύνει και να διαδώσει τα πιστεύω μου. Από τότε μέχρι σήμερα, κάθε μέρα που μπαίνω στο Μουσείο, έτσι αισθάνομαι.

Η ζωή όλων μας στηρίζεται πάνω στη ζωή όσων έζησαν πριν από εμάς. Λίγοι βάζουν γερά θεμέλια για να είναι η ζωή μας καλύτερη. Ένας από αυτούς ήταν ο κ. Άγγελος.

Άννα Κρεμέζη-Μαργαριτούλη

Συντονίστρια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των Φίλων

αναμένοντας τα εκθέματα...

ποτίζοντας

κάποτε μ' ένα σχολείο ένα πρωινό

διασκεδάζοντας

συνομιλώντας

Η Ουράνια Γεωμετρία του Άγγελου Γουλανδρή

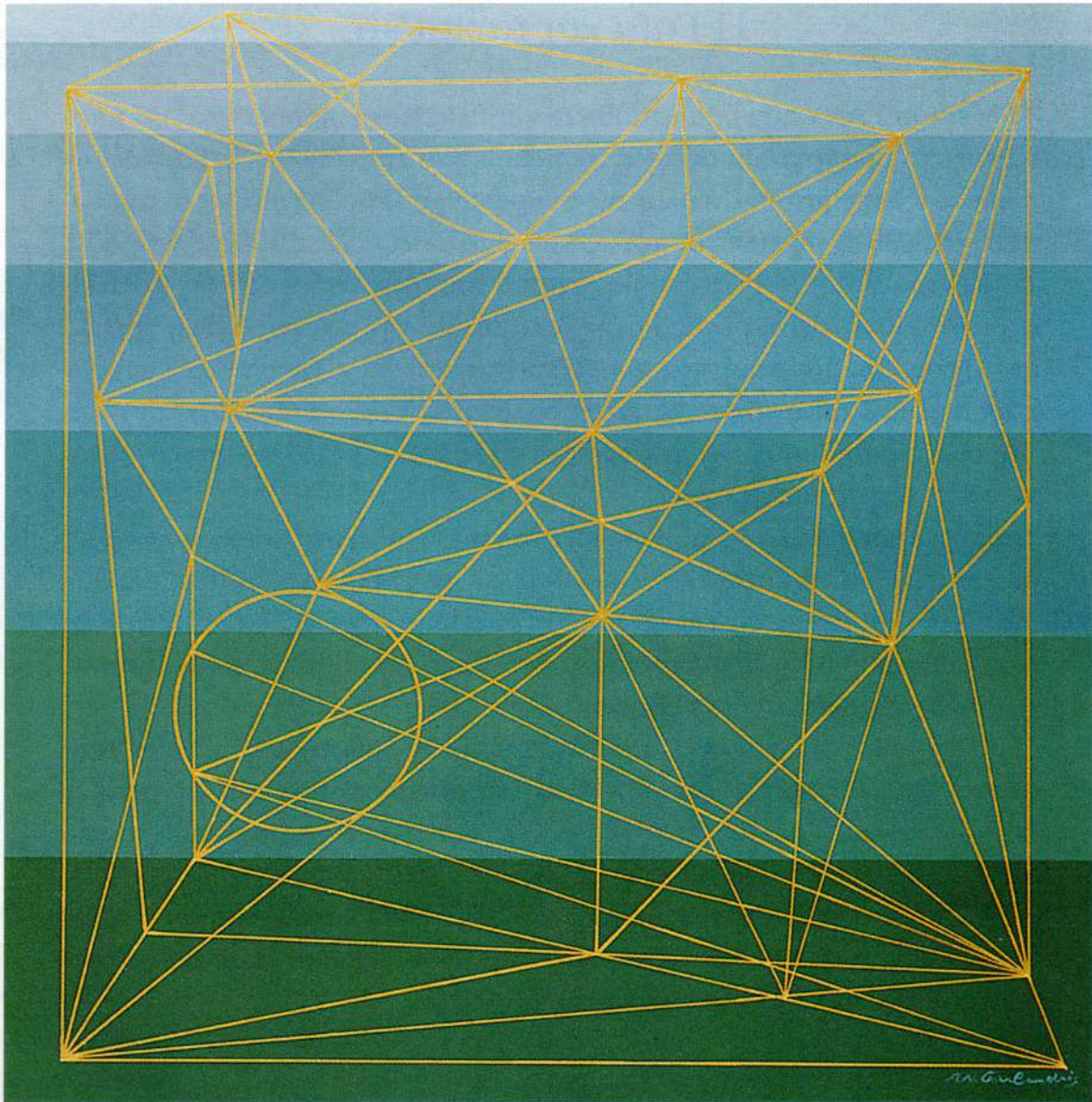
Γίνεται αμέσως φανερό ότι ο Άγγελος Γουλανδρής έχει πλήρη επίγνωση πως η τέχνη, σ' όλες τις μορφές της, είναι μία προσπάθεια για την επιβολή κάποιας τάξης στη σύγχυση που υπάρχει μέσα και γύρω μας. Στη φύση, πέρα από τον άνθρωπο, δεν υπάρχει σύγχυση αλλά μία ασύλληπτη ποικιλία σχημάτων και μορφών σε συνεχή εναλλαγή και ανέλιξη. Οι παραλλαγές αυτές είναι τόσο μεγάλες ώστε κατά καιρούς να μην είναι ευδιάκριτα τα υποκείμενα σχήματα και μόνο όταν ερευνησει κανείς πιο επισταμένα – είτε με το μάτι είτε με ακτίνα λέιζερ, με ηλεκτρονικό μικροσκόπιο, ραδιοτηλεσκόπιο ή δορυφόρο – γίνεται φανερό ότι το σύμπαν ολόκληρο, από το πεπερασμένο μέχρι το άπειρο, κινείται στο ρυθμό βασικών μαθηματικών νόμων (που, παραδόξως, έχει επιθέσει στο σύμπαν ο άνθρωπος). Ο George Meredith περιγράφει την υποβλητική προέλαση των αστέρων και των γαλαξιών στις τροχιές τους ως *«αυτόν τον στρατό του αναλλοίωτου νόμου»*.

Ο άνθρωπος είναι εκείνος που, στην αρχέγονη ανάταση από την ζωώδη καταγωγή του και την ιστορική του ανέλιξη, συνεχώς αγωνίζεται να φτάσει πέρα από την αναταραχή της μοναδικής του φύσης και να ξαναγίνει μέρος του ρυθμού του σύμπαντος. Μέσα του συγκρούονται δύο αντίθετα ρεύματα καθώς προσπαθούν να εναρμονίσουν «εν εντάσει» τις αλληλοσυγκρουόμενες δυνάμεις τους. Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει φτάσει σε τέτοιο αδιέξοδο στις συγκρούσεις του, ώστε και ο ίδιος και το περιβάλλον του να απειλούνται με αφανισμό.

Ένας καλλιτέχνης σαν τον Άγγελο Γουλανδρή προσπαθεί να διασπάσει το φράγμα του περιβάλλοντος χάους και να ξαναβρεί τους αιώνιους εκείνους νόμους της ευρυθμίας στο σύμπαν και

εκείνη την ενότητα και ταύτιση με τη φύση και την πολυμορφία της που κάποτε νιώσαμε, όταν είμαστε παιδιά, και που τώρα κινδυνεύουμε να χάσουμε για πάντα. Ανελέητα έχει καταργήσει στους πίνακές του κάθε αναπαράσταση από τον κόσμο της φύσης ή του ανθρώπου και έχει χαρτογραφήσει τους βασικούς νόμους της αρμονίας, ισορροπίας και των αναλογιών που βρίσκονται κάτω από την επιφανειακή σύγχυση των φαινομένων. Εδώ ο άνθρωπος ελέγχει τη μοίρα του και δεν είναι θύμα της τύχης. Στους πίνακές του, οι δομές του σύμπαντος με τις μαθηματικές και γεωμετρικές μορφές τους κινούνται σε γαλήνιες εξισώσεις και περιστρέφονται μεγαλόπρεπα στους αέναους ρυθμούς τους. Πρόκειται για ένα βασίλειο καθαρής ουσίας, εξω-ηθικής γαλήνης, πλήρους κάθαρσης, όπου η ανθρώπινη όραση μπορεί να εξαγνισθεί και να απενίσει πάλι τις αιώνιες αλήθειες.

Ο καλλιτέχνης ενσαρκώνει τους βασικούς αυτούς νόμους πάνω στον επίπεδο καμβά με καθαρά ακρυλικά χρώματα, συνθέτοντας με ευαισθησία και λεπτότητα σχήματα σε διάταξη που πολλές φορές χαρακτηρίζεται από επισφαλή ισορροπία. Οι τρόποι οργάνωσης της ύλης του ποικίλλουν σε τέτοιο βαθμό και σε τέτοιες αναλογίες ώστε δεν είναι στατικοί αλλά ακολουθούν τις μετακινούμενες προσαρμογές, όπως εμφανίζονται στις ουράνιες σφαίρες και στα μαθηματικά αξιώματα. Ο έσχατος στόχος είναι η καθαρή αρμονία, η πνευματική εκπλήττωση, εκείνο που διατύπωσε η Edna St. Vincent Millay με την φράση *«Μόνο ο Ευκλείδης είδε το κάλλος καθαυτό»*. Οι μαθηματικοί συνηθίζουν, όταν αναφέρονται σε μαθηματικό νόμο με τέλεια δόμηση, να τον ονομάζουν αισθητικά και τεχνικά «ωραίο».

● Στην «Οδύσσεια» ο Καζαντζάκης καλεί τον ζω-
γόνο ήλιο, το κέντρο του σύμπαντος, να του απο-
καλύψει όλα τα φαινόμενα μέχρις ότου

*«πέτρες, νερό, φωτιά και χρώματα
θα γίνουν όλα πνεύμα,
κι' η λασποφτέρουγη βαριά ψυχή
γλυκά θα ξεκορμίσει
κι θ' ανεβεί σα φλόγα γαληνή
και θα χαθεί στον ήλιο».*

Στους πίνακες του Άγγελου Γουλιανδρής, όλα τα
φαινόμενα έχουν μετασηματισθεί σε πνευματι-
κή ουσία. Οι γεωμετρικές και μαθηματικές μορ-
φές που βλέπει στο σύμπαν είναι, σε τελευταία
ανάλυση, εκείνες που ο ίδιος επέβαλε στην ανα-

ζήτηση μιας ολοένα φευγαλέας τελειότητας,
μέσα από τη δική του αστροφυσική θεώρηση.
Ένας καλλιτέχνης σαν τον Άγγελο Γουλιανδρής
μοιάζει με τον κυρίαρχο Θεό στο χαρακτηριστικό του
William Blake που γονατίζει μέσα στη στεφάνη
του ήλιου, γεμίζοντας ολόκληρη τη σφαίρα του
με τον μεγαλόπρεπο όγκο του, καθώς προτείνει
το δεξί του χέρι πέρα από τη στεφάνη μέσα στο
αδημιούργητο κενό, και με μια πελώρια πυξίδα
χαρτογραφεί τα μαθηματικά σχήματα του πολυ-
σύμπαντος στην πρώτη τους δημιουργία. Οι
πίνακες του Άγγελου Γουλιανδρής αποτελούν την
ενσάρκωση ενός τέτοιου θείου οράματος.

Κίμων Φράιερ

Η Γαία και τα παιδιά

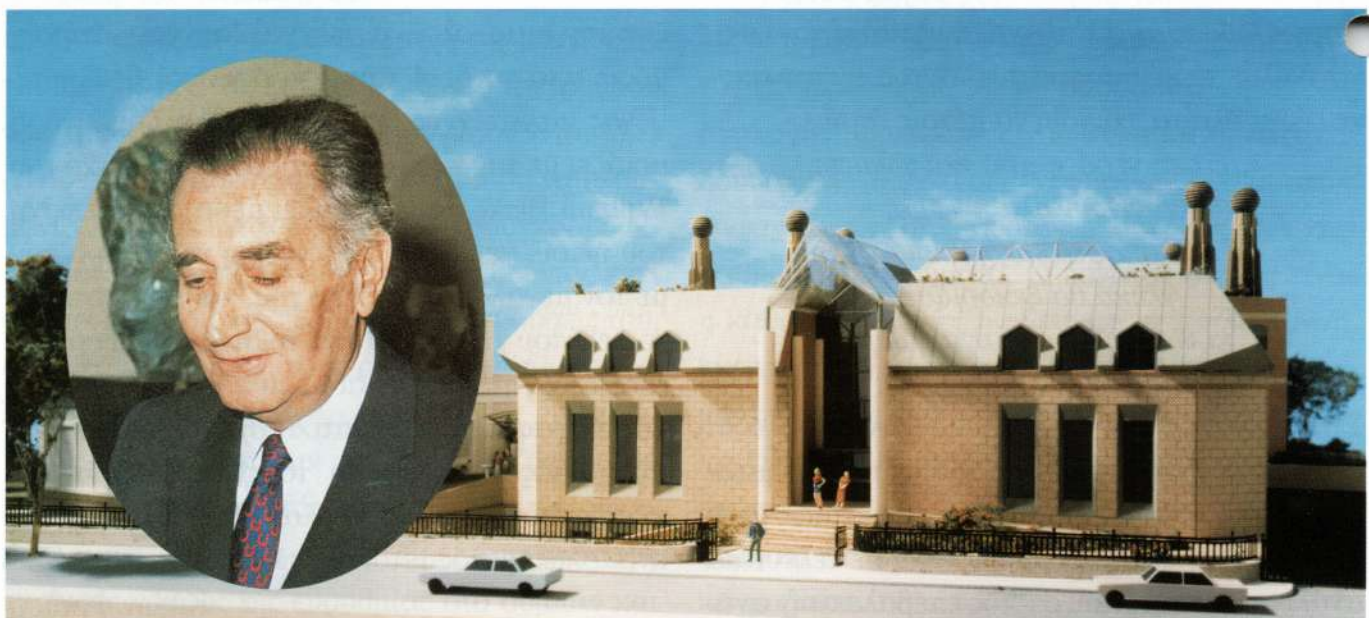
Το Κέντρο ΓΑΙΑ που οραματίστηκε και θεμελίωσε προσωπικά, θα αποτελέσει το ορμητήριο μιας νέας περιόδου που εμπνέει τον σεβασμό, την ηθική και πνευματική στήριξη της ανθρώπινης ύπαρξης για να αντιμετωπίσει υπεύθυνα τις ευθύνες που του επιφυλάσσει ο 21ος αιώνας.

Το Κέντρο Γαία θα θέσει το μηχανισμό του στην υπηρεσία της πολιτείας, στοχεύοντας στη σύνδεση της βασικής με την εφαρμοσμένη έρευνα σε σχέση με την ποιότητα του εδάφους και των νερών ως εθνικών πόρων, στην προστασία της βιοποικιλότητας των οικοσυστημάτων και στη διαχείριση και αποκατάσταση των χερσαίων βιοτόπων και υγροτόπων που έχουν διαταραχθεί.

Σκοπεύει παράλληλα να διοχετεύσει τη γνώση αυτή στο κοινό και κυρίως στα παιδιά, να τα καταστήσει κοινωνούς των κινδύνων. Να συμβάλει σε μια άλλη παιδεία, μέσω της οποίας θα συνειδητοποιήσουν οι νέοι τη δική τους ευθύνη, για να προσδιορίσουν μετά από λίγα χρόνια το μέλλον της χώρας τους, το μέλλον της Ευρώπης.

Ο συνδυασμός ερευνητικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών που θα προσφέρει συνθέτουν τη μοναδικότητά του. Ο γενικός διευθυντής του Ταμείου Συνοχής κ. F.J. Verstryngge χαρακτήρισε το νέο αυτό κέντρο ως «ένα από τα πιο προηγμένα στον κόσμο».

Χρειαζόμαστε μία νέα προσέγγιση στην οργάνωση και διαχείριση της διεθνούς κοινότητας και των μηχανισμών της, ώστε να μπορούμε να ισορροπήσουμε τον ανταγωνισμό μας με τη φύση.

Επίλογος...

Από το «Μικρό Πρίγκιπα»

Όταν ο μικρός Πρίγκιπας ετοιμαζόταν να φύγει από τον πλανήτη Γη, πήγε να αποχαιρετήσει τη φίλη του την αλεπού.

Αντίο, της είπε. *

- Αντίο, του είπε κι εκείνη, αλλά θα κλάψω.
- Δεν φταίω εγώ, της είπε ο μικρός Πρίγκιπας, εσύ ήθελες να γίνουμε φίλοι.
- Και βέβαια, είπε η αλεπού.
- Ναι αλλά τώρα θα κλάψεις.
- Και βέβαια.
- Επομένως δεν κερδίζεις τίποτα.

- Ασφαλώς κερδίζω. Θυμάσαι τα στάχυα; Εγώ δεν τρώω ψωμί οπότε τα στάχυα μου είναι άχρηστα. Εσύ όμως έχεις μαλλιά που μοιάζουν με τα στάχυα. Έτσι κάθε φορά που ο άνεμος θα φυσάει τα στάχυα, θα χαίρομαι επειδή θάναί σα να βλέπω εσένα.

.....

- Θα παρατηρείς τη νύχτα τ' αστέρια. Είναι όλα πάρα πολύ μικρά στον τόπο μου για να σου δείξω πού βρίσκεται το δικό μου. Είναι καλύτερα έτσι. Το αστέρι μου θα είναι για σένα ένα από τ' αστέρια. Θα αρέσει, λοιπόν, να τα παρατηρείς όλα. Θα είναι όλα φίλοι σου. Κι έπειτα θα σου κάνω ένα δώρο...

Γέλασε πάλι.

- Αχ! Ανθρωπάκι, ανθρωπάκι, μ' αρέσει ν' ακούω αυτό το γέλιο!
- Ακριβώς αυτό είναι το δώρο μου.
- Τι θέλεις να πεις;
- Οι άνθρωποι έχουν αστέρια που δεν είναι τα ίδια. Για κείνους που ταξιδεύουν τ' αστέρια είναι οδηγοί. Για άλλους δεν είναι τίποτα παρά μόνο φωτάκια.(...) Εσύ θα έχεις αστέρια που τέτοια δεν έχει κανείς...
- Τι θέλεις να πεις;
- Όταν θα παρατηρείς τη νύχτα τον ουρανό, αφού θα κατοικώ σ' ένα απ' αυτά, αφού θα γελάω σ' ένα απ' αυτά, θα είναι για σένα σαν να γελούν όλα τ' αστέρια. Θα έχεις, εσύ, αστέρια που ξέρουν να γελούν!

Σ' αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν: Πέτρος Ζαμπέλης, Αγγελική Βαρελλά.
Επιμέλεια έκδοσης Άννα Κρεμέζη - Μαργαριτούλη.

Από το «Μικρό Πρίγκιπα»

(διάλογος ανάμεσα στο Μικρό Πρίγκιπα και το Συγγραφέα)

.....

– Α, εδώ είσαι...

Και με πήρε από το χέρι. Μα κάτι τον ανησύχησε πάλι.

– Είχες άδικο που ήρθες. Θα πονέσεις. Θα μοιάζει σαν να πεθαίνω ενώ δε θα 'ναι αλήθεια...

Εγώ δε μιλούσα.

– Καταλαβαίνεις, είναι πολύ μακριά. Δεν μπορώ να πάρω μαζί μου αυτό εδώ το σώμα. Είναι πάρα πολύ βαρύ.

Εγώ δε μιλούσα.

– Θα μείνει πίσω μου σα μια ξεχασμένη γέρινη φλούδα. Οι γέρινες φλούδες δε φέρνουν θλίψη...

Εγώ δε μιλούσα.

Για μια στιγμή έχασε το θάρρος του. Μα έκανε ακόμα μια προσπάθεια:

– Θα είναι όμορφα, ξέρεις. Θα κοιτάζω κι εγώ τ' αστέρια. Το κάθε αστέρι θα 'ναι κ' ένα πηγάδι μ' ένα σκουριασμένο μαγγάνι. Το κάθε αστέρι θα μου δίνει να πίνω.

Εγώ δε μιλούσα.

– Θα είναι τόσο διασκεδαστικό! Εσύ θα έχεις πεντακόσια εκατομμύρια κουδουνάκια κι εγώ πεντακόσια εκατομμύρια βρυσούλες.

Και σώπασε κι αυτός γιατί έκλαιγε...

– Εκεί είναι. Άφησέ με να προχωρήσω μόνος μου.

.....

Και κάθισε γιατί φοβήθηκε.

Είπε ακόμα:

– Ξέρεις... το λουλούδι μου... έχω ευθύνη γι' αυτό! Κι είναι τόσο αδύναμο! Κι είναι τόσο αθώο. Δεν έχει παρά τέσσερα ασημαντα αγκαθάκια για να το προσφυλάγουν από την κακία του κόσμου...

Κάθισα γιατί δεν μπορούσα πια να στέκομαι όρθιος. Είπε:

– Να!.. Αυτό ήταν όλο...

Δίστασε λίγο ακόμα. Έπειτα ξανασηκώθηκε, έκανε ένα βήμα. Εγώ δεν μπορούσα να σαλέψω.

Δεν είδα παρά μια κίτρινη αστραπή κοντά στη φτέρνα του. Έμεινα μια στιγμή ακίνητος. Δε φώναξε. Έπεσε σιγά - σιγά, όπως πέφτει ένα δέντρο. Ούτε που ακούστηκε. Είχε πέσει στην άμμο.

Antoine de Saint Exupery

Εκδότης/Ιδιοκτήτης:
«ΦΙΛΟΙ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΟΥΜΑΝΔΡΗ
ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»

Λεβίδου 13, 145 62 Κηφισιά
τηλ.: 8083.289, 8015.870

Υπεύθυνη σύμφωνα με το νόμο:
Φρόσω Πηλαβάκη: Πρόεδρος

Στοιχειοθετήθηκε στο Studio Line AEBE

Τυπώθηκε στο λιθογραφείο «Ι. ΜΑΚΡΗΣ Α.Ε.» -

Κηφισίας 40 - Μαρούσι

Τιμή τεύχους για τα μη μέλη των «Φίλων» ΔΡΧ.: 200

